8.	**Фан/модуль учун масъуллар:**	
	Шермухамедова Н.	ЎзМУ, “Фалсафа ва маънавият асослари” кафедраси мудири, фалсафа фанлари доктори, профессор
	Махкамов У.	Миллий университети “Фалсафа ва маънавият асослари” кафедраси доцент в/б, (PhD) фалсафа доктори
9.	**Тақризчилар:**	
	Яхшиликов Ж.	Самарқанд давлат университети “Фалсафа” кафедраси мудири, фалсафа фанлари доктори, профессор (турдош ОТМ)
	Абилов У.	Тошкент тиббиёт академияси профессори, фалсафа фанлари доктори
	Раматов Ж.	Тошкент транспорт университети “Ижтимоий фанлар” кафендраси мудири, фалсафа фанлари доктори, профессор
	Худойберганов Р.	Тошкент транспорт университети доценти, фалсафа фанлари номзоди

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

МИРЗО УЛУҒБЕК НОМИДАГИ
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

(ЎзМУ ректори)

202*1* йил “*26*” *08*

ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

ФАН ДАСТУРИ

Барча магистратура мутахассисликлари учун

Тошкент 2021

Фан/модуль коди		Укув йили 2021-2022	Семестр 1	ECTS - Кредитлар 2	
Фан/модуль тури Мажбурий		Таълим тили Ўзбек/рус		Ҳафтадаги дарс соатлари 2	
1.	Фаннинг номи		Аудитория машғулотлари (соат)	Мустақил таълим (соат)	Жами юклама (соат)
	Илмий тадқиқот методологияси		30	30	60

2. **I. Фаннинг мазмуни**

Фанни ўқитишдан мақсад – Талабаларнинг илмий фаолият жараёнида ў ўзини англаш ва тўгри фикрлаш маҳоратини шакллантириш, илмий тадқиқ дастурини тузишда назария ва амалиёт бирлигига риоя қилишни ўргатишд иборат.

Фаннинг вазифаси - фанларни таснифлаш, методлардан унумли фойдаланиш, илмий тадқиқот дастурининг мавзусини танлаш, материалларни саралаш, ўзининг илмий савиясини оширишга йўналган адабиётлар мазмунини ўрганиш ва эгалланган билимлардан амалиётда фойдаланиш малакаларини шакллантиришдан иборат.

II. Асосий назарий қисм (маъруза машғулотлари)

II.I. Фан таркибига қуйидаги мавзулар киради:

1-мавзу. Фан ижтимоий-маданий ходиса

Фан ижтимоий-маданий ҳодиса сифатида билим, фаолият ва ижтимоий институт. Фан тушунчасининг кенг ва тор маънолари. Фан тарихига оид ёндашувлар. Фан тараққиётининг асосий босқичлари. Фаннинг функциялари. Фаннинг микроконтексти ва макроконтексти. Интерсубъективлик. Фанларнинг таснифи. Билим илмийлик мезонларининг таснифи. Фаннинг динамик ва статик қонуниятлари. Аналитик ва синтетик билим. Фаннинг диффиренциацияси ва интеграцияси. Фаннинг ижтимоий-маданий мўлжаллари.

2-мавзу. Илмий тадқиқотнинг намоён бўлиш жиҳатлари

Илмий тадқиқот тушунчаси. Илмий тадқиқот намоён бўлишининг асосий жиҳатлари: эркинлик, ёзма матн ва унинг оғзаки матндан фарқи. Илмий тадкикотни илмий иш сифатида расмийлаштиришнинг аҳамияти ва методикаси. Илмий тадқиқот натижаларини ифодаловчи тезис, мақола, монографияларни тайёрлашда билимнинг аҳамияти ва уларнинг тақдимоти. Халқаро журналларда мақолалар нашр қилишнинг зарурати ва аҳамияти. Нашр этилган мақолаларни расмишлаштириш қоидалари.

Олимларнинг илмий ишларига иқтибос беришнинг илмий фаолиятдаги ўрни. Плагиат (кўчирмачилик) олим шаънига иснод сифатида. Халқаро илмий базаларда мақолаларни жойлаштиришнинг зарурати. Скопус, РИНЦ, Web of sciense, википедия, Хирш индексининг аҳамияти. Кутубхоналарда ишлаш амалиёти: алфавит, системали ва электрон каталоглар.

3-мавзу. Илмий тадқиқотнинг намоён бўлиш шакллари ва типлари

Илмий тадқиқотнинг намоён бўлиш шакллари: индивидуал илмий тадқиқот: (битирув малакавий иши, магистрлик ва докторлик диссертацияси, реферат ва мақолалар, курс иши, монография). Автореферат матнини учинчи шахс номидан тайёрлашнинг зарурати ва аҳамияти. Ҳамкорликдаги илмий тадқиқотнинг ўзига хос хусусияти. Техникавий ва бадиий ижод билан боғлиқ илмий тадқиқот. Педагогик фаолият ва илмий тадқиқотнинг уйғунлигини таъминлашнинг аҳамияти.

Илмий тадқиқот типларининг таснифи: фундаментал, амалий ва инновацион тадқиқотлар ва уларни молиялаштириш имконияти. Тадқиқотчилик лойиҳа конструкторлик ишланмалари: (мутлақо махфий тадқиқотлар). тадқиқотлар. Ёшларнинг фундаментал, амалий ва инновацион лойиҳалари. Халқаро жамғармалар, нодавлат-нотижорат ташкилотларнинг ижтимоий лойиҳалари. Фундаментал, амалий, инновацион тадқиқот ишланмаларининг ўзаро алоқаси ва фарқи. Фан ишлаб чиқаришнинг алоқадорлиги. Илмий тадқиқотда ворисийлик ва новаторлик.

4-мавзу. Илмий тадқиқотда муаммо ва муаммоли вазият

Муаммо тушунчаси ва унинг моҳияти. Муаммо ва метод уйғунлиги. Муаммо ва масаланинг алоқаси ва фарқи. Катта, муҳим, иккинчи даражали муаммолар. Муаммонинг шакллари. Мавзуни танлаш муаммонинг тўғри ечими илмий фаолиятнинг амалий натижасининг кафолати. Илмий муаммоларнинг намоён бўлиш усуллари: предметга доир ва процедурага доир муаммолар. Муаммоли вазият ва унинг аҳамияти. Далил – илмий муаммони ечиш омили. Далиллар илмий тадқиқотнинг амалий ва назарий асоси. Эмпирик ва илмий далилнинг хоссалари. Имтиёзли далиллар. Илмий билимнинг ривожланишида фан далилларини умумлаштиришнинг аҳамияти. (Магистрлик диссерациясига илмий далиллар йиғиш мисолида асосланади).

5-мавзу. Илмий мактаб: метод ва методологик ёндашувлар.

Илмий мактаб шаклланишининг тарихи, умумий белгилари ва асосий босқичлари. Илмий мактабларнинг типлари. Илмий мактабларнинг шакллари, парадигмал ва локал даражалари. Илмий мактабларнинг классификацияси. Инновацион илмий мактаблар.

Метод, методология, методика тушунчаларининг ўзаро алоқаси ва

	фарқи. Методларнинг таснифи: фан методлари; фанлараро тадқиқот методлари; хусусий илмий методлар; эмпирик тадқиқот методлари, назарий тадқиқот методлари; тадқиқотнинг умумий мантиқий методлари; фалсафа методлари; ижтимоий-гуманитар фанлар методлари. Ҳозирги замон методологияси. Эвристика - янги методологик тамойил. Методологик тамойилларнинг классификацияси. Табиий объектларнинг хоссалари: субьектив яхлит хоссалар, яхлит хоссалар, метаяхлит хоссалар ва Ad-hoc яхлит хоссалар. **6-мавзу. Интеллектуал мулк ҳуқуқи: инновация ва новациялар, кашфиёт ва ихтиро, интеллектуал мулк ва патент тушунчаларининг мутаносиблиги** Инновация тушунчасининг таҳлили ва турлари. Инновацион мактаб мезонлари. Инновацияларнинг таснифи. Новация янги илмий ғоядаги «эскилик» элементи. Илмий фаолиятда инновация ва новацияларнинг ўрни. "Кашфиёт", "ихтиро" тушунчаларининг инновацион характери. Илмий кашфиётларнинг таснифи. Ихтиро - кашфиёт ва инновация ўртасидаги ўзига хос "оралиқ" ҳолат. Кашфиёт ва ихтиролар ижодий фаолият натижаси. Инсоният тарихидаги энг буюк кашфиётлар ва ихтиролар таснифи. Интеллектуал мулк тушунчасининг тавсифи. Муаллифлик ҳуқуқининг йўналишлари. Патент - олим илмий кашфиёти ёки ихтиросининг тан олинганлиги ҳақидаги гувоҳнома. **7 - мавзу. Олимнинг профессионаллашуви ва ижтимоий масъулияти.** Илмий тадқиқотда олимнинг эркинлиги ва ижтимоий назорат уйғунлиги. Илмий фаолиятни ижтимоий назорат қилиш воситалари: экспертлар кенгаши, коллегиал ташкилотлар, маслаҳат кенгашлари. (Илмий лойиҳалар мазмунига баҳо берувчи эксперт кенгашлари). Олий аттестация комиссияси олим илмий фаолиятига баҳо берувчи ташкилот. Ижтимоий масъулият тушунчаси ва унинг зарурияти. Олимлар жамоасининг таснифи: супер интеллектуал элита, интеллектуал элита, илм аҳли тушунчаларини бир биридан фарқловчи асосий белгилар. Ўзбекистоннинг интеллектуал элитаси ва уларга ишлаш учун яратилган шароитлар. Олимларнинг учрашувлари ва мулоқотини ташкил этиш, фикр алмашиш воситаларининг таснифи: конгресс, форум, симпозиум, конференция, семинарларнинг бир биридан фарқли жиҳатлари. Ҳозирги замон олимининг портрети. Консенсуснинг шакллари ва даражалари. Фанда халқаро жамоатчилик билан ишлашнинг аҳамияти. Илмий тадқиқотда ижтимоий этика. Юқори танкидийлик ва ижодий

	танкидийлик оқибатлари. Муаллифлик ҳуқуқи ва унинг бузилиши оқибатлари. Фан ва илмий фаолиятда коррупция. Плагиат ва коррупциянинг ўзаро алоқадорлиги. **III. Амалий машғулотлари буйича кўрсатма ва тавсиялар** Амалий машғулотлар учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади: 1. Фан ижтимоий маданий фаолият 2. Илмий тадқиқотнинг намоён бўлиш жиҳатлари 3. Илмий тадқиқотнинг намоён бўлиш шакллари ва типлари 4. Илмий тадқиқотда муаммо, муаммоли вазият ва далилларнинг ўрни 5. Илмий мактаб – метод ва методологик ёндашувлар 6. Интеллектуал мулк ҳуқуқи: инновация ва новациялар, кашфиёт ва ихтиро, интеллектуал мулк ва патент тушунчаларининг мутаносиблиги 7. Илмий тадқиқотга ахборот ва ахборот технологияларининг таъсири 8. Олимнинг профессионаллашуви ва ижтимоий масъулияти Амалий машғулотлар мультимедиа қурулмалари билан жиҳозланган аудиторияда бир академик гуруҳга бир профессор-ўқитувчи томонидан ўтказилиши зарур. Машғулотлар фаол ва интерфактив усуллар ёрдамида ўтилиши, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши мақсадга мувофиқ. **VI. Мустақил таълим ва мустақил ишлар** 1. Мавзуга оид адабиётларни шарҳлаш, илмий маълумотларни саралаш, диссертацияга аннотация тайёлаш, диссертациянинг кириш қисмини тайёрлаш ва тақдимотини ўтказиш.
3.	**IV. Фан ўқитилишининг натижалари (шаклланадиган компетенциялар)** Фанни ўзлаштириш натижасида талаба: - билимнинг конструктив характери, илмий ишнинг амалий аҳамиятини англаш, илмий методик адабиётларни таҳлил этиш ва уларга ҳавола бериш усуллари, мавзуни ёритиш учун матндан далилий мисоллар танлаш, уларнинг миқдорини белгилаш, қўлёзмани таҳрир этиш, илмий ишни мантиқий изчил, равон ва саводли ёзиш, билимдан асосий методологик восита сифатида фойдаланиш, илмий тадқиқотнинг амал қилиш механизмлари хақида ***тасаввурга эга бўлиши***; - илмий тадқиқот жараёнида муаммони тўғри қўйиш ва унинг ечимини топиш технологияси, режани тузиш, тадқиқот жараёнини тавсифлаш, хулосаларни таърифлаш ва олинган натижаларни баҳолаш, эмпирик ва назарий тадқиқот усулларини фарқлаш, кенгайтирилган тадқиқот режасини ишлаб чиқиш, илмий тадқиқотнинг методологик тамойиллари, илмий лойиҳаларни тузиш, илмий изланишларнинг йўналишлари ҳақида

	билимга эга бўлиши ва улардан фойдалана олиши; - тадқиқот жараёнини тавсифлаш, хулосаларни таърифлаш ва олинган натижаларни бҳолаш, эмпирик ва назарий тадқиқот усулларини фарқлаш, кенгайтирилган тадқиқот режасини ишлаб чиқиш, ахборот ва ахборот технологиялардан фойдаланиш, илмий иш маъносини тушунишнинг аҳамияти, илмий тадқиқот жараёнида олим масъулияти ва илмий фаолият маҳсулининг амалий аҳамиятини англаш, тайёрланган илмий ишнинг юқори савиядаги тақдимотини ўтказиш ***бўйича кўникмалар эга бўлиши лозим.***
4.	**V. Таълим технологиялари ва методлари:** • маърузалар; • интерфаол кейс-стадилар; • амалий машғулотлар; • гурухларда ишлаш; • тақдимотларни қилиш; • индивидуал лойиҳалар; • жамоа бўлиб ишлаш ва ҳимоя қилиш учун лойиҳалар.
5.	**VI. Кредитларни олиш учун талаблар:** Фанга оид назарий ва услубий тушунчаларни тўла ўзлаштириш, таҳлил натижаларини тўғри акс эттира олиш, ўрганилаётган жараёнлар ҳақида мустақил мушоҳада юритиш ва жорий, оралиқ назорат шаклларида берилган вазифа ва топшириқларни бажариш, якуний назорат бўйича ёзма ишни топшириш.
6.	**VII. Асосий ва қўшимча ахборот манбалари** **Асосий адабиётлар** 1. Shermuhamedova N. – Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. -Тошкент: Axborot texnologiyalari, 2014, 450 b. 2. Shermuhamedova N. A. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. – Toshkent: Noshir, 2021. 480 b. (2-nashr) 3. Мирахмедов М., Тохиров М. Илмий тадқиқотлар методологияси - Тошкент: Темир йўллари институти нашриёти. 2012. 456 б **Қўшимча адабиётлар** 4. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. - 48 б 5. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. - 488 б. 6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича харакатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. www.lex.uz.

	7. Дурнев Р.А. О характерных ошибках соискателей: ввести с научного фронта (в 2-х частях) / Р. А. Дурнев, Е. М. Мещеряков // Технологии гражданской безопасности. 2013 №2 (36). С. 26-30. 8. Дильтей В. Введение в науку о духе // Зарубежная литература XIX-XX вв. Трактаты, диссертации, статьи. -Москва: 1997. 9. Давронов З. Д. Илмий ижодиёт методологияси. –Тошкент: ТМИ, 2004 10. Кононюк А. Е. Основы научных исследований. Общая теория эксперимента. -Киев: «Освита», 2012. 11. Карпов А. Практическое пособие для аспирантов и соискателей: (как поступить в аспирантуру, как написать диссертацию, автореферат, научную статью, как подготовить к защите и защитить диссертацию) 2-е издание.-Москва: Научные технологии. 2014. 265 12. Лудченко А. А. Лудченко Я. А. Примак Т. А. Основы научных исследований. -Киев: «Знания» ООО. 2001. 13. Лебедев С. А. Методы научного познание. -Москва: Альфа, Инфра. 2014. 271 с. 14. Огурцов А. Н. Основы научных исследований. -Харьков: НТУ «ХПИ» 2008. 15. Сабитов Р. А. Основы научных исследований. -Челябинск: Челяб. гос. Ун-т. 2002. 16. Старостин А. М. Философские инновации: концепции и основные сферы проявлений. -Ростов на Дону: Изд. СКАГС, 2009. 564 с. 17. Саифназаров И. Каримов Т. Никитченко Г.В. Илмий ижод методологияси. –Тошкент: ТДИУ, 2004. 18. Шермухамедова Н.А. Семиотика.-Тошкент: Ношир, -2014 160 б. 19. Шермухамедова Н. А. Фан фалсафаси – Тошкент: Ношир – 2016. 460 б. 20. Шермухамедова Н.А. Falsafa va fan metodologiyasi – Toshkent: Axborot texnologiyalari, 2014. 480 б. **Интернет манбаалари** 21. www.gov.uz – Ўзбекистон Республикаси хукумат портали. 22. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун хужжатлари маълумотлари миллий базаси. 23. www.ziyonet.uz 24. www.philosophy.ru. 25. www.elibrary.ru 26. en.wikipedia.org
7.	Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети томонидан ишлаб чиқилган. ЎзМУ Кенгашининг 2021 йил “____” __________ даги ___ –сон баённомаси билан тасдиқланган.